

KÖNYVISMERTETÉS

1/K/73

659.2:001.8

International Federation for Documentation,
Study Committee "Research on Theoretical Basis of Information"
/FID/RI/.

Problems of information science. Collection of papers.

Ed.: A.I.Chernyi

Moscow, VINITI, 1972. 240 p.

/FID 478/

Jelen tanulmánykötet a Nemzetközi Dokumentációs Szövetségnek a tájékoztatás elméleti alapjait kutató munkabizottsága /FID/RI/ második kiadványa. Az első - ugyancsak angol nyelven - 1968-ban jelent meg az "Informatika elméleti alapjai" címen, mint a FID 435.sz. kiadványa. Ebben a második kötetben 9 ország 15 szerzőjének az alábbi 12 tanulmányát adták közre:

- Tájékoztatási igények vizsgálata
- Informális kommunikáció a tudományban
- Formális rendszerek szociológiai vonatkozásai
- A tudományos irodalom avulása
- Információ-visszakereső rendszerek problémái
- Adatkeresés
- Tömörített heurisztikus dokumentációs rendszer
- Nyílt rendszerű tájékoztatásra vonatkozó javaslatok és kívánalmak
- Feltáró /referáló és indexelő/ szolgálatok jövője
- Integrált tájékoztatási rendszerek
- Az "Excerpta Medica" tevékenysége
- Számítógépek felhasználása a lengyel tudományos-műszaki és gazdasági tájékoztatásban

A kötetben közölt tanulmányok elősegítik a tájékoztatástudomány tárgyának világosabb megfogalmazását, az erre vonatkozó kutatások és legfontosabb problémakörök kijelölését.

Balázs Sándor

FOLYÓIRATCIKK REFERÁTUMOK

1/73

001.815:608.3:659.2

Annotált témamutatók. /Tematicoeszkie annotirovannije ukazateli./
- CSALOV, V. - ANTIPIN, V. - KUDJUMOV, Ju. = Voproszti Izobretatel'
sztva, 1971. 11.sz. p.22-24.

A hatékony szabadalmi tájékoztató rendszer bázisa az ágazati szabadalmi állomány és az ahhoz kiépített keresőrendszer. Ez utóbbi azonban még nincs kellő módon kidolgozva. Különösen erősen érződik az olyan jellegű tájékoztató anyagok hiánya, amelyek egy-egy ágazat tevékenységének tematikus irányait tárják fel. Erre a célra igen jó megoldást jelent a szabadalmak annotált, tematikus rendezésű indexeinek kiadása.

A tematikus indexek előkészítésének és kiadásának eddigi tapasztalatai alapján ezeknek az alábbi követelményeket kell kielégíteniük:

A fejlett ipari országok /mindenekelőtt a Szovjetunió, Nagy-Britannia, USA, Franciaország, Japán, NSZK/ szabadalmi állományának anyagát feltétlenül magukban kell foglalniuk.

Az index összeállításánál az utóbbi öt év szabadalmi leírásainak annotációit kell figyelembe venni.

Az indexnek meg kell felelnie az egyes ágazatok tematikus igényeinek.

Legfontosabb feladat a szabadalom tartalmának megfelelő mélységű feltárása. Az annotációban külön figyelmet kell szentelni a találmány lényegének kifejtésére, a találmány rendeltetésére, alkalmazási területére. Az azonos típusú találmányok annotációjának összeállításánál meg kell tartani az előírt szabványformát, mivel ez megkönnyíti az annotáció megértését.

Az index első fejezetébe a találmányi annotációkat soroljuk be az osztályozási rendszerek megfelelően, azon belül pedig a szabadalmi számok szerint csoportosítva.

A második fejezet a szabadalmak növekvő számsorrendjében, táblázatosan tartalmazza a szabadalomszámokat.

A harmadik fejezet a szabadalom-tulajdonos cégek teljes nevének jegyzékét tartalmazza az illető ország nyelvén.

Egy 1000 szabadalomról szóló annotált, tematikus index összeállításának munkaigénye 350 ember/nap. Figyelembe kell azonban venni, hogy ez jelentős mértékben függ a tartalom feltárásának mélységétől, a fordítás minőségétől, a tudományos szerkesztő képességeitől és más

egyéb körülményektől. A kiadvány felhasználása lehetővé teszi, hogy a szakemberek közvetlenül tudjanak információt /szabadalmat/ keresni; hatékony eszközt jelent a szakértői véleményezések lefolytatásához; formája megkönnyíti a sokszorosítást, és végül gazdaságos is, mert az első nagyobb befektetés után többszörösen és különböző intézményeknél is használható.

Haraszthy Ágnes

2/73

025.173.1

Módszerek a folyóiratok tudományos jelentőségének meghatározásához. /Methoden zur Ermittlung der wissenschaftlichen Bedeutung von Zeitschriften./ - WALTER, K.K. = Zentralblatt für Bibliothekswesen, 85.k. 12.sz. 1971. p.721-725.

A könyvtárak számára a szakirodalom tömegéből a releváns irodalom kiválasztásához, különösen az egyre nagyobb mennyiségben jelentkező szakfolyóiratok értékeléséhez nyújt ekzakt módszereket. A Bradford-féle szóródási formula elsősorban mennyiségi adatokat nyújt /egy folyóirat milyen gyakran foglalkozik az adott témával/ és nem használható a határterületek ma egyre jelentősebb irodalmához. Az idézet-elemzések minőségi választ adnak - egy-egy szakterület színvonalát is meghatározzák. Az idézet-elemzésekénél nem elhanyagolható tényezőt, a kadályt jelent a nem világnyelvek ismeretének hiánya. Mindkét módszer együttesen alkalmazva a könyvtár koordinált állománygyarapításának finomításához vezet. Az idézet-elemzések segítséget adnak a korábbi folyóiratévfolyamok selejtezéséhez, illetve tároló-könyvtárba juttatásukhoz is.

Faragó Lászlóné

3/73

025.343.2:025.347

Kölcsönhatás a szakkatalógus és tárgymutatója között. /Die Wechselbeziehung zwischen dem systematischen Katalog und seinem Schlagwortregister./ - GUTHJAHR, A. = Zentralblatt für Bibliothekswesen, 86.k. 1.sz. 1972. p.26-35.

Minden hierarchikusan felépített szakkatalógushoz szükséges a jó tárgymutató. A tárgymutató vezetése nem lehet esetleges és szubjektív. A szakkatalógus és mutatója közötti kapcsolat nem egyoldalú, kölcsönhatás áll fenn. A cél nemcsak az, hogy a rendszerezett szakirodalmat tárgyszó útján is hozzáférhetővé tegyék. A tárgymutató szerepe csak akkor lesz teljes, ha fogaskerékszerűen kapcsolódik a szakkatalógushoz.

Különösen fontos ma az index a szakrendszerek a tudomány változásait gyorsan követő átdolgozásai miatt. Minden szakrendszerváltozásnál nehézséget okoz a mutató egyidejű karbantartása, a változások átvezetése a mutatóban is. Ez megbízhatóan akkor oldható meg, ha áttekintés van arról, hogy melyik tárgyszó a szakterület melyik területére utal. Ezért szükséges a rendszerezett tárgymutató, amely jelentős szerephez jut a szinonimák területén is.

Faragó Lászlóné

4/73

681.3.06

Újabb számítógép-software-ek és információs rendszerekben való alkalmazásuk. /Computer software developments and their implication for information systems./ - HARDMAN, V.P. = The Information Scientist, 5.k. 1.sz. 1971.márc. p.17-28.

A számítógépi software fejlődésében sok azonos trend figyelhető meg, míg a különböző műszaki, tudományos információs rendszerek fejlődése során igen nagy eltérések mutatkoznak. A cikk a software és az információs rendszerek fejlődése közötti kölcsönhatásokat vizsgálja.

A számítógép-hardware területén bekövetkezett fejlődés /a számítógép-generációk egymást követő megjelenése/ az információs rendszer hatékonyságát kevésbé befolyásolja, azt valójában a rendelkezésre álló software határozza meg. Sokszor inkább a software, mintsem a hardware jelenti az alkalmazás korlátait. Ezt a legnagyobb számítógépgyártó cégek költségei is tükrözik: legalább annyit fordítanak a software, mint amennyit a hardware fejlesztésére.

A Hoskyns Group Ltd. távprognózisa szerint Anglia adatfeldolgozó iparának piaca a következőképpen alakul:

	Adatfeldolgozó piac /millió fontban/			
	1968	1970	1975	1980
Hardware	135	200	400	625
Software /külső/	2	6,4	56	126
Software /belső/	128	206	464	570
Software összesen	130	212,4	520	696

A táblázatban a belső a házon belül készített, a külső pedig valamilyen más forrásból származó /vásárolt/ software-t jelent. Noha ennek a két tételnek a szétválasztása vitatható, összegük mértékadó: 1970-től 1975-ig 150%-os emelkedés várható.

Egy Booz ALLEN tanulmány két évvel ezelőtt azt mutatta ki, hogy a számítógéppel kapcsolatos teljes költségek 29%-át fordítják a rendszerszervezésre és a program elkészítésére, ugyanakkor a bér - a számítógép bérleti díja - 38%-ot, a működtetése pedig 33%-ot tesz ki. Az idézett 29% azóta jelentős mértékben növekedett.

Jelentősen növeli ezeket a költségeket, valamint a gépköltséget a gyakorlott programozók hiánya. A munkaerő-hiányt ezen a téren különböző nagyságúra becsülik, létezése azonban kétségtelen.

A felhasználók előtt álló számos lehetőség felveti a szabványok és a kompatibilitás kérdését. A kérdésnek sok összefüggése van. Az adat-kompatibilitás megvalósítását célzó nemzetközi egyezmények egy része már megvalósult /például a mágnesszalagok kompatibilitására, bizonyos távirókódok szabványosítására, a MARC formátumokra stb. vonatkozóan/. Nem mondható el ugyanez viszont a software-ről. A programnyelvek területén vannak ugyan szabványos definícióink a COBOL, a FORTRAN és az ALGOL nyelvekre, de még itt sem teljes a kompatibilitás.

A software fejlődése mellett meg kell említeni a hardware-fejlődés jellemző vonásait is. A legfontosabb jellemző az, hogy azonos árszinten nő a teljesítménye. Szélesebb körben használnak már olyan rendszereket, amelyekhez on-line módszerrel kapcsolhatók különböző terminálok a nyomógombostól egészen a grafikus megjelenítőig bezárólag. Egyre több a közvetlen hozzáféréstű háttérmemória is. A Hoskyns-jelentés szerint az évtized első felében a terminálok és az adatátviteli berendezések piacának növekedési rátája évi 45%, ami a software után a második helyet jelenti.

A software-nek számos kategóriája van, ezek feloszthatók a szerző által professzionistaként és laikusként megnevezettek számára készült software-ekre. Fehér foltok kétségkívül maradnak és a választóvonal sok esetben távolról sem mondható határozottnak. A szerző három kategóriát kívánt vizsgálni:

- a programnyelveket, azaz azt a közeget, amelynek útján a kívánt eljárást géppel közlik;

- a software-csomagokat, amelyek programok vagy programsorozatok arra a célra, hogy - részfeladatok megoldására bontva azt - megkönnyítsék a felhasználók programozási munkáját;

- műveleti rendszereket, amelyek a file felépítést, kezelést, a számítógépen belüli információáramlást és az információknak a rendszerbe vagy rendszertől való áramlását vezérlik.

A programnyelvek szabványosítása elleni nyomás ma talán még erősebb, mint régebben volt és tovább növekszik. A legfőbb érvek: a ma létező nyelvek sok új alkalmazáshoz nem használhatók;

nem tesznek lehetővé megfelelő kapcsolatot a felhasználó és a gép között; a problémának és megoldásának a felhasználó számára érthető nyelven való kifejezésre vonatkozó igényt nem elégítik ki. Ezért a szabványosításban várható bizonyos haladás ellenére újabb nyelvek megjelenése is valószínű.

A software-csomag a felhasználók egy részének /azoknak, akiknek éppen ez a problémája/ részleges megoldást szándékozik adni, megkönnyítve számukra a programozást.

Az ICL /International Computers Limited/ 1968-as felmérése szerint a nagyobb kapacitású ferritmemóriával rendelkező felhasználók nagyobb százalékban használtak fel software-csomagokat. A műszaki és tudományos software-csomagok általában könnyebben alkalmazhatók, mint a management vagy kereskedelmi típusok.

A software-csomag általános rendeltetésű, az adott feladatra való alkalmazását azonban a felhasználó input adatgyűjteményeinek, információinak inkompatibilitása nehezíti. Ennek ellenére a software-csomagok alkalmazása emelkedni fog.

A műveleti rendszer funkciója - a cikkben közölt értelmezés szerint - a számítógép átmenő teljesítményének növelése oly módon, hogy a számítógép maga oldja meg az organizációs problémákat, amikor csak egyáltalában lehetséges. Ez az alábbiakat jelenti:

a/ a program futási közbeni emberi beavatkozás szükségességének csökkentése vagy teljes megszüntetése;

b/ a gépi feladatok végrehajtásának automatikus, "ön"-szervezése;

c/ automatikus adminisztráció, beleértve a gép által végzett automatikus utókalkulációt és számlázást;

d/ az adatgyűjteményekhez és a programokhoz való hozzáférés vezérlése a rendszeren belül;

e/ az adatgyűjteményekkel kapcsolatos biztonsági és titoktartási lehetőségről való gondoskodás.

A kis számítógépek felhasználóit azonban az alkalmazható műveleti rendszerek korlátozott választéka miatt az ezzel kapcsolatos fejlesztés egyelőre nem nagyon érinti.

Tömböl István

